

I

33/1985

***Slovenský
národopis***

*Na obálke: Kyvadlový most z r. 1772. Litografia zo zač. 19. stor. Repro R. Bunčák.
Galéria mesta Bratislavy
2. strana: Pohľad na nové sídlisko Bratislavy s časťou obce Lamač. Foto
J. Podolák 1984*

K 40. VÝROČIU OSLOBODENIA BRATISLAVY SOVIETSKOU ARMÁDOU

СОРОКАЛЕТНЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ БРАТИСЛАВЫ СОВЕТСКОЙ АРМИЕЙ

ZUM 40. JAHRESTAG DER BEFREIUNG DER STADT BRATISLAVA VON
DER SOWJETISCHEN ARMEE

THE 40th ANNIVERSARY OF LIBERATING THE TOWN BRATISLAVA BY
THE SOVIET ARMY

HLAVNÁ REDAKTORKA
Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA
Zora Vanovičová

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Viera Gašparíková, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krišteľ, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Antonín Robek, Viera Urbancová

Slovenský národopis

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

VEDA

VYDAVATELSTVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.ceeol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

K 40. VÝROČIU OSLOBODENIA
BRATISLAVY SOVIETSKOU ARMÁDOU

Úvod (Božena Filová) 5

Kalesný, František: K otázke historických premien a etnickej mnohorakosti spôsobu života a kultúry Iudu Bratislavy 7

Kovačevičová, Soňa: K etnografickej charakteristike Iudových štvrtí a kolónií Bratislavy v minulosti 33

Feglová, Viera — Salner, Peter: Sviatočné príležitosti v súčasnom mestskom prostredí (Výsledky ankety na bratislavských sídliskách) 88

Pišúťová, Irena: Tvorba neprofesionálneho bratislavského maliara Gabriela Ballaya 116

Dzvoníková, Alena: Súčasná amatérska výtvarná tvorba v Bratislave 124

Podolák, Ján: Niektoré poznatky z etnografického výskumu prímestských osád Bratislavy 136

Jakubíková, Kornélia: Rodinné obyčaje v prímestskej obci Bratislavy Devínskej Novej Vsi 151

Škovičová, Zita: Výročné obyčaje v prímestskej obci Bratislavy Devínskej Novej Vsi 165

Paríková, Magdaléna: Obchod so zeleninou a ovocím v prímestských obciach Bratislavy 179

Michálek, Ján: Súčasná Iudová prozaická tradícia v prímestskej obci Bratislavy Záhorskej Bystrici 195

Beňušková, Zuzana: K niektorým problémom národopisného výskumu Chorvátov na okolí Bratislavy 206

Chlup, Ján: Zmeny etnického povedomia v prímestskej obci Bratislavy Čunove 223

Urbančová, Viera: Svadba v Bratislave a na jej okolí na konci 19. stor. v materiáloch Krištofa Chorváta 236

Horváthová, Emília: Fragment slovenskej svadby v Bratislave 18. storočia 246

Šmotláková, Blažena: K dejinám

kultúrnej a osvetovej činnosti bratislavských robotníkov v medzivojnovom období 251

Michálek, Ján: Národopisný výskum Veľkej Bratislavy na Univerzite Komenského 264

ROZHLADY

Seminár Subkomisie pre spoločenské vzťahy MKKKB (Marta Sigmundová) 266

Zasadanie Subkomisie pre Iudové stavitelstvo a sídla MKKKB (Juraj Podoba) 269

Výstava Iudové umenie Lotyšskej SSR (Zuzana Štefániková) 270

RECENZIE A REFERÁTY

Tamara V. Kosmina: Siŕske žitlo Podilija (Ján Botík) 272

Néprajzi szöveggyűjtemény (Olga Danglová) 273

R. Peesch: Ornamentik der Volkskunst in Europa (Zuzana Štefániková) 276

J. Krzyżanowski: Szkice folklorystyczne I. (Milan Leščák) 278

J. Krzyżanowski: Szkice folklorystyczne II. (Gabriela Kiliánová) 279

P. Rozkoš: Folklor Slovákov z rumunského Banátu (Svetozár Švehlák) 280

Słoneczny koń (Danjel Kadłubiec) 282

A. Pawlak: Folklor muzyczny Kujaw (Soňa Burlasová) 283

Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien, Balladen; P. Farwick — O. Holzappel: Register zu DVldr. (Soňa Burlasová) 285

B. N. Putilov: Mif — obriad — pesňa Novej Gvinei (Eva Krekovičová) 286

B. N. Putilov: Geroideskij epos černo-gorcev (Milan Leščák) 288

R. Andorka: A magyar községek társadalmának átalakulása (Marta Sigmundová) 288

Lebzeiten (Jaromír Jech) 290

G. V. Žirnova: Brak i svadba ruských gorožan v prošlom i nastojaščem (Peter Salner) 292

Z. Ujváry: Játék és maszk I.—III. (Marta Sigmundová) 293

A. Björnsson: Icelandic Feasts and Holidays (Jaroslav Čukan) 295

СОДЕРЖАНИЕ

СОРОКАЛЕТИЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ БРАТИСЛАВЫ СОВЕТСКОЙ АРМИЕЙ

Введение (Божена Филова)	5
Калесни, Франтишек: К вопросу исторических перемен и этнического многообразия быта и культуры народа Братиславы	7
Ковачевичова, Соня: К этнографической характеристике народных кварталов и колоний Братиславы в прошлом	33
Феглова, Вера — Салнер, Петер: Случаи для празднования в современной городской среде (Результаты анкеты, распространенной в братиславских микрорайонах)	88
Пишутова, Ирена: Творчество непрофессионального братиславского художника Габриела Баллая	116
Дзвоникова, Алена: Современное любительское изобразительное творчество в Братиславе	124
Подолак, Ян: Некоторые данные этнографических исследований пригородных поселков Братиславы	136
Якубикова, Корнелия: Семейные обычаи пригородной деревни Братиславы Девинска-Нова-Вес	151
Шковьерова, Зита: Календарные обычаи в пригородном селе Батиславы Девинска-Нова-Вес	165
Парикова, Магдалена: Торговля ово-	

INHALT

ZUM 40. JAHRESTAG DER BEFREIUNG DER STADT BRATISLAVA VON DER SOWJETISCHEN ARMEE

Einleitung (Božena Filová)	5
Kalesný, František: Zur Frage der historischen Wandlungen und der ethnischen Vielfältigkeit der Lebensweise und Kultur des Volkes von Bratislava	7
Kovačevićová, Soňa: Zu ethnographischen Charakteristiken des Volksvierteln und Kolonien Bratislavas in der Vergangenheit	33
Feglová, Viera — Salner, Peter: Die festlichen Anlässe in der gegenwärtigen städtischen Umwelt (Ergebnisse einer Enquete in den Wohnsiedlungen der Stadt Bratislava)	88

щами и фруктами в пригородных деревнях Братиславы	179
Михалец, Ян: Современная народная прозаическая традиция в пригородном поселке Братиславы — Загорска Бистрица	195
Бенюшкова, Зузана: К некоторым проблемам этнографического исследования хорват вблизи Братиславы	206
Хлуп, Ян: Изменения этнического сознания в пригородной деревне Братиславы-Чуново	223
Урбанцова, Вера: Свадьба в Братиславе и в ее окрестностях в конце 19 века в материялах Криштофа Хорвата	236
Хорватова, Эмилия: Фрагмент словацкой свадьбы в Братиславе 18-го века	246
Шмотлакова, Блажена: К истории культурной и просветительной деятельности братиславских рабочих в период между двумя войнами	251
Михалец, Ян: Этнографическое исследование Большой Братиславы на Университете Я. А. Коменского	264

ОБЗОРЫ

Семинар субкомиссии по общественным отношениям (Марта Сигмундова)	266
Заседание субкомиссии по народной архитектуре и жилищам (Юрай Подоба)	269
Выставка Народное искусство Лотышской ССР (Зузана Штефаникова)	270

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

Pišútová, Irena: Das Schaffen des nichtprofessionellen Malers Gabriel Ballay von Bratislava	116
Dzvoniková, Alena: Das gegenwärtige Liebhaber-Kunstschaffen in Bratislava	124
Podolák, Ján: Einige Erkenntnisse aus der ethnographischen Erforschung der Stadtrandsiedlungen Bratislavas	136
Jakubíková, Kornélia: Die Familienbräuche in der Stadtrandgemeinde Bratislavas Devínska Nová Ves	151
Škovierová, Zita: Die Jahresbräuche in der Stadtrandgemeinde Bratislavas Devínska Nová Ves	165
Paríková, Magdaléna: Der Handel mit Gemüse und Obst in den Stadtrandgemeinden Bratislavas	179
Michálek, Ján: Die gegenwärtige volkstümliche Prosatradition in der Stadtrandgemeinde Bratislavas Záhoriská Bystrica	195

Beňušková, Zuzana: Zu einigen Problemen der ethnographischen Erforschung der Kroaten in der Umgebung der Stadt Bratislava	206
Chlup, Ján: Die Veränderungen des ethnischen Bewusstseins in der Bratislavaer Stadtrandgemeinde Čunovo	223
Urbanová, Viera: Die Hochzeitsbräuche in der Stadt Bratislava und ihrer Umgebung am Ende des 19. Jahrhunderts in den Werken Krištof Chorváts	236
Horváthová, Emília: Ein Fragment der slowakischen Hochzeit in Bratislava aus dem 18. Jahrhundert	246
Šmotlaková, Blažena: Zur Geschichte der Kultur- und Aufklärungstätigkeit der Bratislavaer Arbeiter in der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen	251

CONTENTS

THE 40th ANNIVERSARY OF LIBERATING THE TOWN BRATISLAVA BY THE SOVIET ARMY

Introduction (Božena Filová)	5
Kalesný, František: To the question of historical changes and ethnic diversity of the way of life and culture of the people in Bratislava	7
Kovačevičová, Soňa: On the ethnographic characteristics of the people's quarters and colonies of Bratislava in the past	33
Feglová, Viera — Salner, Peter: Festive occasions in the recent town environment (The results of an inquiry in the housing quarters of Bratislava)	88
Pišútová, Irena: The creation of a non-professional Bratislava painter Gabriel Ballay	116
Dzvoníková, Alena: The recent amateur creative art in Bratislava	124
Podolák, Ján: Some knowledge from the ethnographical investigation of the suburban communities of Bratislava	136
Jakubíková, Kornélia: The family customs in the suburban community of Bratislava in Devínska Nová Ves	151
Škovierová, Zita: Annual customs in the suburban community of Bratislava in Devínska Nová Ves	165
Paríková, Magdaléna: Trading with vegetables and fruits in the suburban communities of Bratislava	179
Michálek, Ján: The present folk	

Michálek, Ján: Die ethnographische Erforschung der Stadt Bratislava an der Universität Komenskýs	264
--	-----

RUNDSCHAU

Seminar der Subkommission für gesellschaftliche Beziehungen der IKKKB (Marta Sigmundová)	266
Tagung der Subkommission für die Volksbaukunst und Siedlungen der IKKKB (Juraj Podoba)	269
Die Ausstellung „Die Volkskunst der Lettseten SSR“ (Zuzana Štefániková)	270

BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE

prosaic tradition in the suburban community of Bratislava in Záhorská Bystrica	195
Beňušková, Zuzana: On some problems of the ethnographic investigation of Croats in the surroundings of Bratislava	206
Chlup, Ján: The changes of ethnic consciousness in the suburban community of Bratislava in Čunovo	223
Urbanová, Viera: Wedding in Bratislava and in its surroundings at the end of the 19 th century described in the documents of Krištof Chorvát	236
Horváthová, Emília: A fragment of the Slovak wedding in Bratislava in the 18 th century	246
Šmotlaková, Blažena: On the history of the cultural and educational activity of Bratislava workers in the inter-war period	251
Michálek, Ján: Ethnographic investigation of Great Bratislava at the University of Comenius	264

COMMENTARY

Seminar of the Subcommission for Social Relations of IKKKB (Marta Sigmundová)	266
The Session of the Subcommission for Folk Architecture and Settlements of IKKKB (Juraj Podoba)	269
Exposition called Folk Art of the Latvian Soviet Socialist Republic (Zuzana Štefániková)	270

BOOKREVIEWS AND REPORTS

SVADBA V BRATISLAVE A NA JEJ OKOLÍ NA KONCI 19. STOROČIA V MATERIÁLOCH KRIŠTOFA CHORVÁTA

VIERA URBANCOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

„Žijeme v dobe, kde nám, národom slabším, nutno je prenášať poznatky z každého oboru ľudského vedenia od národov stojacich kultúrne vyššie. Nemá li toto prenášanie zabiť nášho ducha, teda nás ‚odnárodniť‘ (čo priam aj nie rečou), musí sa diať celkom organicky, t. j. musí sa organicky spájať s poznatkami našimi vlastnými a tak spolu tvoriť nový: národný slovenský a predsa celkom moderný, na kultúrnej výške časovej stojaci názor svetový. Je to pre život národa veľmi dôležitá okolnosť. No ako budeme môcť prevádzať túto syntézu, keď nebudeme sami zvať, čo máme a čo nám je treba... čo ešte musíme mať, aby sme boli tam, kde byť máme a musíme?“ (podč. K. Chorvát).

Takto charakterizoval roku 1895 „praktický význam ľudovedy“ dvadsaťtiročný Krištof Chorvát.¹ Súdobej kultúrnej verejnosti bol už vtedy známy ako autor kritických štúdií o slovanskej mytológii, štyridsaťstranovej štúdie o pohrebnom zvykosloví a jeho úlohe v tradícii a zvykoch slovenského ľudu a osemdesiatstranovej syntézy o slovenskej svadbe, ktorá vychádzala na pokračovanie v Slovenských pohľadoch.²

Tieto Chorvátove štúdie predstavujú v dejinách našej disciplíny novú kvalitu a vzbudzujú aj po rokoch zaslúžený obdiv nielen množstvom materiálu, ktorý je v nich zhrnutý, ale aj preto, že nezaostávajú za vtedajšou európskou vedeckou úrovňou, čím sa výrazne líšia od mnohých prác našich záujemcov o slovenskú ľudovú kultúru v predchádzajúcom, ale aj v Chorvátovom období. Po Jaroslavovi Vlčkovi je K. Chorvát prvý, ktorý otvorene nesúhlasí s prežitkami nevedeckých romantických názorov v prácach slovenských vzdelancov o dejinách a kultúre slovenského ľudu. Žiada ich konfrontovať s vtedy platnými výsledkami bádania v európskej jazykovede, histórii i národopise a romantické ilúzie nahradiť systematickým zberom a triedením faktov, ich prehodnocovaním a spracovaním pomocou vtedy modernej komparatívnej metódy, ktorá jediná umožňuje podľa neho „prehliadnúť obrovskú mapu rôznorodých jednotlivostí“.³

Kritický postoj nezastáva K. Chorvát iba na základe odvahy mladosti, ale nadobúda ho dôkladným poznaním problematiky v európskom kontexte, k čomu, okrem vnútorného zainteresovania

o kultúrne dejiny a nesporne tiež mimo-riadneho nadania mu dopomohla aj náhoda, na ktorú nás upozorňuje Július Bodnár.⁴ S K. Chorvátom sa zoznámil v Banskej Štiavnici, kde tento absolvoval 3. a 4. triedu ev. lýcea. Zakrátko sa okrem iného dokonale naučil maďarčinu, ktorú dovtedy neovládal. Na ďalšie štúdium odchádza mladý K. Chorvát do Hradca Králové do Husovho ústavu. Tu mohol študovať zadarmo, čo pre jeho biedne žijúcu rodinu (pochádzal z dvadsiatich súrodencov) bol nemalý prínos. Keď sa J. Bodnár stretol s K. Chorvátom znovu v Bratislave na teológii, s údivom skonštatoval rozdiel medzi úrovňou svojho a Chorvátovho vzdelania. Tak napr. slovenskí študenti, ktorí prišli zo Štiavnice do Bratislavy, pod tlakom narastajúcej maďarizácie sa nielenže nevzdelávali v rodnej reči, ale zabudli ju natoľko, že keď v Bratislave dostali za úlohu vypracovať nejaký text po slovensky, napísali si ho najprv po maďarsky a potom ho preložili do slovenčiny. K. Chorvát za ten čas po slovensky nezabudol, priučil sa češtinu, dokonale zvládol latinčinu a nemčinu. Túto až natoľko, že pre profesorov teológie prekladal Kantove spisy. Vedel po rusky a bez ťažkostí čítal po francúzsky. Znalosť týchto rečí mu otvorila nový svet — európsku literatúru týkajúcu sa kultúrnych dejín národov. Oboznamuje sa s prácami Taylora, Spencera, Lipperta a Ď. a ich názory a metódy práce vo svojich štúdiách aplikuje na slovenský materiál týkajúci sa života a kultúry nášho ľudu. Znalosť jazykov mu umožnila siahnuť aj za domácim pramenným materiálom. Je prvým etnografom u nás, ktorý systematicky preštudoval *Notitia* Mateja Bela a popysoval si z nich pasáže, týkajúce sa zvykoslovía. Prekladá si zvykoslovné pa-

sáže z latinskej monografie o Gemeri od Ladislava Bartholomeidesa a je zase prvý, ktorý systematicky využíva údaje z latinských štúdií o živote ľudu jednotlivých gemerských obcí od Samuela Kollára, uverejnených v *Sollenniách*. Po mnohých desaťročiach objavuje pre slovenský národopis Jána Čaploviča, čerpá z jeho *Gemälde von Ungarn* a vie aj o jeho monografii *Slovenen in Ungarn*, ibaže časopis *Hesperus*, v ktorom táto bola uverejnená, mu nebol prístupný.⁵

Ako uvádza J. Bodnár, K. Chorvát sa stal čoskoro vodcom slovenskej mládeže v Bratislave; vedie diskusie o vede, politike a kultúre, vyžaduje od všetkých, aby čítali Slovenské pohľady a prispievali do nich. Aby dostal údaje o živote ľudu a najmä o viere a zvykosloví, ktoré ho najviac zaujímali, požadoval od svojich priateľov, aby mu prinášali materiál zo svojich rodných obcí. Aby dostal také údaje, aké pre svoje ciele potreboval, vypracoval pre nich návod na výskum zvykov pri smrti a pohrebe.⁶ Roku 1895 uverejnil *Dotazník na výskum zvykov pri svadbe*, ktorý obsahuje 45 skupín otázok.⁷ Upozorňuje, že otázky majú byť len podnetom pre oživenie pamäti zberateľa a nie doslovným návodom, lebo poradie úkonov sa na mnohých miestach nezhoduje s ich následnosťou v jeho dotazníku. Materiál, alebo aspoň údaje o niektorých témach uvedených v dotazníku žiada poslať na svoje meno do svojho rodiska, Slovenského Pravna. Túto Chorvátovu aktivitu sledoval s nevôľou o desať rokov starší Pavol Socháň, ktorý vzhľadom na svoju dovtedajšiu bádateľskú, publikačnú a organizačnú činnosť mal pocit, že trieštenie akcií a zhromažďovanie materiálu v rôznych rukách bude na škodu bádania ľudovej kultúry.⁸

Keď K. Chorvát publikoval v Národných novinách svoj dotazník, mal už uverejnené spomínané štúdie o mytológii a pohrebe a ďalšie, ktoré mohli P. Socháňa presvedčiť, že materiál a jeho výskum je v správnych rukách a štúdia o svadbe to mala iba potvrdiť. Samotný dotazník a prípravy výskumu svadobného obradu sú jasným dôkazom, že K. Chorvát nebol v tejto problematike začiatočníkom, ale že vychádzal z dôkladného poznania našej a českej literatúry rovnako, ako z poznatkov získaných štúdiom literatúry európskej. Dôležité je, že pri jeho zostavovaní vychádzal aj z vlastných výskumov v Turci, Gemeri, Nitre a na Orave, na základe čoho vypracoval štruktúru dotazníka a aj samotnej štúdie. Vzápätí po uverejnení dotazníka mu vychádza prvá časť štúdie *Slovenská svadba* v Slovenských pohľadoch. Z toho je zrejmé, že skôr, ako dotazník uverejnil, musel ho v rukopise rozposlať na viaceré miesta a že niekoľko odpovedí naň aj dostal. Podobne postupoval pri koncipovaní štúdie o *Smrti a pohrebe*, ku ktorej mu veľmi zaujímavý materiál aj s úvahami o formách existencie zvykov a ich súčasnej funkcii v živote ľudu zaslal Pavol Andráš zo Sarvaša.⁹ V samotnej štúdií o svadbe nachádzame viac odvolávok na lokality z rukopisných materiálov až od piatej kapitoly, ktorá je venovaná pytačkám. Predchádzajúce kapitoly sú stavané zväčša na údajoch z literatúry, ktorá je veľmi bohatá a rôznorodá a siaha od spomínaných údajov z Notícií M. Bela, až po Hviezdoslavovho Eža Vlkolinského, z ktorého dopĺňa priebeh svadobnej hostiny na Orave a po Kukučínove novelly.

Z rukopisných materiálov, z ktorých údaje začlenil do *Slovenskej svadby*,¹⁰ zaujímajú nás v tomto našom príspevku

dva, ktoré sa vzťahujú na Bratislavu a jej okolie. Jeden je z Vajnora, ktoré v Slovníku obcí na Slovensku už nefigurujú samostatne, ale iba ako časť Bratislavy a druhý z Bystrice pri Bratislave — zo Záhorskej Bystrice, patriacej v súčasnosti do teritória okolia Veľkej Bratislavy. Oba materiály sprostredkoval Chorvátovi známy mecén bratislavských študentov Pavel Macháč, ktorého spomína v uvedenom článku aj J. Bodnár.

V štyridsaťstranovom rukopise zo Záhorskej Bystrice nachádzame odpoveď na bežmála všetky zo 45 otázok Chorvátovho dotazníka. Odpovede na prvých pätnásť otázok písal sám Pavel Macháč. Tri nasledujúce otázky týkajúce sa priprav svadobnej hostiny (jedál, pitia a pod.), darov pre nevestu a ženicha a akcií v posledný deň a večer pred svadobným obradom sú vynechané s vysvetlením: „Z nevedomosti zavčil vynechávam tri body, ráčte vynapraviť podľa vašeho uznania, prosím za odpustenie, s úctou Macháč.“¹¹ Na nasledujúcej strane rukopisu je úvodná poznámka: „Na požiadanie Pavla Macháča opísal zvyky pri svadbe pan Šebestian Zarecký v Bystrici pri Prešporke.“ Potom nasledujú iným rukopisom písané odpovede na otázky od č. 19 až po 45.

Rukopis z Vajnora má tiež veľmi presne určeného zapisovateľa a informátora. Na konci rukopisu poznamenáva P. Macháč, že údaje zapisoval „pán Ďulík, právnik na prešporskej právnickej škole, to celkom nový úd našej milej slovenčiny.“¹² Informátorom bol Michal Fekete z Vajnora. Tento materiál na rozdiel od rukopisu zo Záhorskej Bystrice nie je kompletný. Jeho prvá časť obsahuje odpovede na prvých sedem Chorvátových otázok zameraných na akcie pri výbere nevesty a pri nahováračkách až po do-

hovor medzi rodičmi a svedkami z oboch strán. Potom nasleduje poznámka, z ktorej je zrejmé, že zvyky až po ohlášky boli opísané v samostatnej, k rukopisu pripojenej knižočke, ktorá nám nebola nateraz k dispozícii. K. Chorvát v závere dotazníka, uverejnenom v Národných novinách, žiada verejnosť o zasielanie zápisov svadobných rečí a vinšov, ktoré sľubuje v priebehu niekoľkých dní po obdržaní vrátiť. P. Macháč pripojil k rukopisu zo Záhorskej Bystrice samostatný list, v ktorom Chorvát žiada, aby bol „tak láskavý a nám potom ty veci ráčil naspet poslat“, z čoho možno usudzovať, že aj k tomuto rukopisu boli pripojené zápisky svadobných rečí a vinšov, vlastníctvo ich zapisovateľov z Bystrice, ktoré im boli aj vrátené. Tak sa asi stalo aj s knižočkou opisujúcou zvyky a vinše vo Vajnorochoch, ktorá, ako svedčí poznámka v štúdiu *Slovenská svadba*, patrila Michalovi Feketemu, informátorovi o celom svadobnom obrade vo Vajnorochoch.¹³ To, že takýto materiál mal Chorvát k dispozícii vo väčšom množstve, dokazuje napr. aj ďalšia poznámka v tejto štúdiu, kde v kapitole o pytačkách podotýka: „Vinše a reči horejšie sú vzaté z jedného rukopisu z roku 1837, ktoré mi láskavosťou p. J. Šurmana z Dlhej Lúky boli dodané.“

V rukopise z Vajnor nachádzame ešte zápis reči družbov, ktorou pozývajú hostí večer pred sobášom na svadbu. Samostatnú časť tohoto materiálu tvorí trojstranový *Opis idenia pres pole neviesty*, zapísaný tým istým rukopisom ako predchádzajúce časti, ktorý uzatvára tento desať strán obsahujúci rukopis.

Údaje z oboch obcí používal K. Chorvát vo svojej štúdiu o slovenskej svadbe najmä od jej ôsmej kapitoly, pojednávajúcej o zvykoch pred sobášom a v na-

sledujúcich kapitolách, v ktorých charakterizuje zvyky pri sobáši, pri odchode nevesty do ženichovho domu, pri svadobnej hostine a počas druhého a tretieho dňa svadby. V týchto kapitolách miestami doslova preberá niekoľké pasáže z uvedených rukopisov. Pritom miesto výskytu citovaných pasáží lokalizuje do „okolia Vajnor“ alebo do „okolí Prešporka“ a iba zriedkakedy je pri uvádzaní miesta výskytu presnejší a hovorí priamo o Vajnorochoch alebo o Bystrici. Takéto voľnejšie miestne určenie výskytu uvádzaných údajov bolo z hľadiska cieľa, ktorý Chorvát vo svojej štúdiu sledoval, nepodstatné. Šlo mu o vypracovanie prvej syntézy svadobného obradu na Slovensku, zostavenej z mozaiky údajov dokumentujúcich prekvapujúce bohatstvo „rôznorodých jednotlivostí“¹⁴ a o ich zaradenie do pevného systému, ktorý v jeho štúdiu reprezentuje štrnásť kapitol. Pre dnešného bádateľa poskytuje ale tento materiál cenné doklady o spoločných a diferencujúcich prvkoch svadobného obradu dvoch obcí, z ktorých jednu si už Bratislava administratívne celkom prisvojila a druhú v tomto zmysle takáto integrácia v budúcnosti očakáva. Poukážeme preto na niekoľkých príkladoch, aké možnosti nám tento materiál v tomto zmysle poskytuje.

Pri uzatváraní manželstva sa podľa informátora v Záhorskej Bystrici prihliadalo v prvom rade na hospodárske záujmy a láska mladých bola v pozadí, uzatváranie manželstva na jej základe bolo úplne výnimočné. Vo Vajnorochoch sa už častejšie rešpektovali citové vzťahy mladých. V oboch prípadoch ale informátori zhodne priznávajú, že manželstvá uzatvárané z lásky boli šťastnejšie. V Bystrici sa mládenec ženil 23—24 ročný, dievča 19—21 ročné. Vo Vajnorochoch bolo vekové rozpätie u mládenčov väčšie

— od 22 až po 32 rokov, dievčatá sa vydávali rovnako mladé, 18—20 ročné. V Bystrici sa svadby robili cez fašiangy, vo vinohradníckych Vajnoroch najmä „v čase nového vína“, v októbri a v novembri. Endogamia sa dodržiavala v oboch obciach ako pravidlo. V Bystrici „ani na žiadny spôsob si nedovoli mladý alebo mladica prístup cudzích k sebe.“ Vo Vajnoroch „za veľký priestupok sa považuje keď musí ísť panna alebo mladoženích pres pole. Čo ide na druhú dedinu, tej vydaj sa za tak šťastlivý nepokladá.“ V už spomínanom rukopise *Opis idenia pres pole neviesty* sa podrobne uvádza spôsob „jednávky“ medzi vajnorskými mládencami a cudzimi svadobníkmi, ktorí po sobáši musia pred kostolom stojacim mládencom zaplatiť za nevestu, pričom „jednačka obnáša 2—20 zlatiek.“

V čase, kedy sa z podnetu K. Chorváta robil výskum svadobného obradu v oboch obciach, došlo v Záhorskej Bystrici v dovtedajších zvyklostiach k zmene a to pri voľbe partnera. Ako informátor udáva, „za starých časov“ závisela táto voľba výlučne od rodičov, ale „včil sa to všetko pomenilo, po novom systéme sa stáva, že si mladík zistí svu snubenicu“. Vo Vajnoroch, ako sme uviedli, bol tento „nový systém“ už vtedy považovaný za bežný. V oboch obciach ale rodičia, keď sa im nevesta, ktorú si syn vybral, nepáčila, snažili sa jeho voľbu ovplyvniť: vo Vajnoroch „tak ho probujú podľa jejich mienky napraviť a k tej ho privábiť, ktorú oni za dobrú držia“, v Bystrici im rodičia „rozmluvajú a mu to ji alebo jemu hanajú, čo by si tu bral, však je taka, alebo taky“.

Podľa informácií Š. Zareckého zo Záhorskej Bystrice a M. Feketeho z Vajnora líšil sa v deväťdesiatych rokoch minulého storočia v oboch obciach priebeh

prvého úkonu, ktorý predchádzal sobášu. Keďže v prípade Vajnora je v tomto rozdiel aj medzi situáciou z rokov 1910—1918 a situáciou zaznamenanou v monografii obce Vajnory v sedemdesiatych rokoch nášho storočia,¹⁵ upozorníme podrobnejšie na materiál M. Feketeho.

Keď sa mládenec „usrozmil“ s rodičmi vo voľbe svojej budúcej ženy, ide najprv sám na „námluvu“ k nevestiným rodičom, kde „ruku svojej budúcej nasledovnú rečú pýta: P. P. J. KR! Ctení prátelé! Možná že vám je známo, skrzevá čo ja medzi vás prichádzam. Už mnohokrát sme mali všelijaké vyprávky, ponevadž som ja ve vašem príbytku váckrát byl, ale ešte nikdá o tej záležitosti sme sa nevyprávali, o kerej vám dneská mienim vyprávát...“. Zverí sa im, že po dlhom uvažovaní si vybral ich dcéru a žiada ich, aby mu ju dali za ženu. Na to rodičia nevesty odpovedia: „Mylý synak! Ponevadž sme o tebie čuli, kolkokrát možná od takých ľudí, čo byli tvoji prátelé možná aj neprátelé, mrcha hlasy, že si sa v šenku medzi kamarátmi zle držal a preto sa fa obávame.“ Mladík prosí za odpustenie, sľubuje, že sa zmení a že „sa za mia hanbiť nikdál nebudete“. „Nato pohlédnu rodičové na céru, vidia ju, že sa usmívá, povedzá: No tak s pomocú božiu...“.

Po súhlase nevestiných rodičov ide mládenec domov a oznámi im: „Moji milí rodičé! Já som si vyhľadal moju služebničku a preto vás prosím o nejakú maličkú starosť o mna ďalej. Rodičé si ale pomysla, či je to pravda čo ty nám vyprávaš. Mladí ľudé tí si všeličo povymýšľajú. Ale milý synak, prv než začneme o tej veci, zavoláme tvojho krsného otca a ešte jedného najbližšieho prátela.“ Týchto zavolajú do domu mladoženicha, kde ich otec oboznámi so synovou voľbou a vyslovuje podmienku:

„Já ale jakožto otec, prv než sa do nečeho puscím, vás prosím; aby ste si tú starosť na sebie vzali, že by ste sa presvedčili o všetkom, je li to všetko pravda, jak mi moj synek vyprává? A preto vás na to isté místo vysílám, kde moj syn má slúbené. Keď títo mladoženicha svedkové k mladěj neveste idú, už mladá nevesta má tež podobných svedkov prichystaných. Prindu títo ženichovi svedkové medzi nich a pozdravia ich...“. Další text v prípade Vajnor chýba a je nahradený poznámkou o pripojenej knižke M. Feketeho, o čom už bola zmienka.

O tomto prvom štádiu dohovorov je v materiáli zo Záhorskej Bystrice iba stručná zmienka v tom zmysle, že keď si mladý muž podľa „nového systému... zistí svu snubenicu... pritem prínde z jednej alebo z druhej strany matka alebo otec a sa pohovárajú o nich dieťich“. Nato sa organizujú pytačky s krstnými rodičmi oboch mladých, na ktorých sa dohovori veno nevesty a ide sa k farárovi zahlasiť ohlásky. Od farára sa všetci vrátia do domu nevesty na večeru, kde prinášajú „na sami pred chleb a vino a potem donesu hovadzej polevky, hovadze masso s čuspazem, udené a všelikeho druhu masso. Prindu šišky, pagáčky a koláčky, na chut k temu prindu dobre kvasene oharky a černa káva“. Po tomto nesporne zaujímavom výpočte jedál nasleduje opis posedenia, na ktorom starejší „predpoví pár slov ze stareho zákona“ a ktorého súčasťou je tiež dohovor o podrobnostiach súvisiacich s pripravovaným svadobným obradom a majetkovými záležitosťami. Tieto otázky obzvlášť zaujímali K. Chorváta v jeho dotazníku, ktorý bol podkladom pri zbere informácií o svadbe v Záhorskej Bystrici. Preto sa aj dozvedáme, že keď časťou nevestinho vena boli peniaze, museli

byť odovzdané „ženichovi pred sobášom do ruku“, o nehnuteľnostiach sa presne dohodli pred hostinou na pytačkách, za prítomnosti krstných rodičov ako svedkov. Písomné kontrakty sa neuzatvárali.

Aj ďalší opis priebehu akcií pred svadbou i samotného svadobného obradu v Záhorskej Bystrici je modifikovaný otázkami dotazníka. Vďaka tomu sa dozvedáme, že keď v ženichovom dome nebolo gazdinej, nevesta zvykla chodiť k ženichovi už pred svadbou „vraj pomáhat, ale nespáva tam“. Keď mladých začali ohlasovať v kostole, odchádzali z dediny do Mariatálu alebo do susednej obce, „aby to nemuseli počúvať, lebo vtedy ich pretrásajú a hovoria o nich a o jejich budúcnosti“.

Tri dni pred sobášom si mladí „najmú“ dvoch *stolníkov*, jedného nevesta, druhého ženich. Títo pozývajú hostí už v tento deň a druhýkrát v deň sobáša a „v patách za nimi ide ženich a nevesta pozývať celú rodinu“. Dosť podrobne nachádzame v tomto materiáli opísaný oblek *stolníka*, ktorý má pri tejto príležitosti „svetle nohavice, vysoké čižmy s opatkami, čistú bielu košelu vyšívanú, bruclek hadbabny, na krku šatky lebo šnurky bílé s mašličkami zavázané a širák fajnový, jemný, taký na spôsob pecna chleba a hlavu ze strešku v rovnom objeme.“ *Stolník* pri samotnej svadbe „nosí na stol, pri víne pomáha, aj stole mosí pripraviť pre hostú tak co mu rozkaže svadobny otec“. Od svojich informátorov žiadal K. Chorvát aj opis obleku ženicha a nevesty. Ženich mal „pekné svetlé nohavice, tenku košelu, pekný marový (hodvábny, asi z moiré — V. U.) lajbl, alebo pruclek, jak to inde volajú a pekne viksledrove alebo šagrinove čižmy. Aj nevesta mala pekný mentik, marový alebo menavý lajbl,

kromrasovu suknu (z jemného súkna — V. U.), bili fertoch, pekne čižmy, na hlavu pekny, do zlata blýskavý pantlik, pekne stušky a pekny zeleny rozmarinovy, na vrch hlavy venec“. Tento údaj uverejnil K. Chorvát aj vo svojej štúdií o slovenskej svadbe. Na jeho otázku, aké reči a ceremónie sú v dome mladoženiča pred odchodom pre nevestu, dostávame negatívnu odpoveď. Keď bola nevesta z inej dediny, viezli sa pre ňu na vozoch, keď bola majetnejšia, šli mládenci pre ňu až do domu na koňoch. Keď ženichov svadobný sprievod prišiel v Záhorskej Bystrici k nevestinmu domu, našiel dvere zavreté a spoza nich sa „ozývajú žartovné povídačky, to jest, vy ste zablúdili, šak to tady není, už jak kto ví“. Nato prednesie ženichov *starušina* reč o tom, ako Abrahám hľadal synovi Izákovi ženu a na jej záver dá nevestina strana otázku „či by ste ju poznali?“ a keď ju mladoženích medzi viacerými spozná, „tedy si povi slovensku písen Hore haj, dole haj, hajem cesta, bolas mi frajirku, už si nevesta — a vyvede si ju a po slovensky si zatancuju. Hudba prestane, dvere, ktere byli zavrite sa otevu, tedy vkroči ženichova stranka do sine“ a *starušina* povie reč, v ktorej pýta nevestu. Keď si mladí podajú ruku, ženichov *starušina* žiada: „keby ste nás zaopatrili, to jest perečkem zeleným — znamena panenstva, ručníkem bílím namisto listečku, prstenkem okruhlym, namisto pečatky, aby sme sa mohli preukázat...“. Odovzdávanie pierka a ručníka ženichovi je sprevádzané rečami *starušinu* vychádzajúcimi z biblických podobenstiev, ktoré sú v rukopise na výslovnú Chorvátovu žiadosť podrobne zaznamenané. Keď im v sprievode podobných rečí odovzdá prsteň, „vezne ručník druhý který je prichystaný na šablu aj s niekoľko stuš-

kami a s jedným jablíkem s kterého vyčníva halúzka rozmarínu“ ako zástavu, za ktorou sa pohne sprievod do chrámu. Cestou im hrá hudba „která pozostáva ze dvoch klarinetistů a s petich trubaču a jedného bubna“. Pred odchodom z domu sa nevesta s rodičmi nelúči. Do kostola ju vedie družba za ručník „popri jeho levého boku“ a ženich ide so *starušinom*. Oblek svadobníkov, na ktorý sa K. Chorvát tiež pýta v dotazníku, pozostáva z ich „najkrajšého rúcha“ ktorým sú „pekné svetlé nohavice, svetlý jankl lebo kabát, pekne noglovane čižmy a veru aj fajnovy širák. Ale veru aj nevesta mosi mat všetko nové, lebo ináč by s ní spravili žart; venček má na hlavu z rozmarínu“.

Cestou do kostola idú pred hudbou mládenci, ktorí pred ňou „poskakujú, spívajú si slovenské pesničky, pri kterich si aj vyskočá. Ale hraje hudba aj marš. Keď prší lebo snaží, tedy lud vyprávia, že noví manželé lúbili privare“. Po cirkevnom obrade v kostole, keď chcú vyjsť von, „teda drží kostelník šnúru medzi podvojama pretáhnutú a nepusti žádného zakád sa mu odmena nedá, to jest, grajcár, dva, lebo aj šesták prijme, aj zlatku, lež to sa zřídka stává“.

Z kostola sa sprievod odoberie na obed do nevestinho domu. „To je už spolu aj večera, lebo sa to koná pred večerom.“ Priebeh samotnej hostiny je naznačený iba na jej počiatku: „najsamprv, keď už sú stoly povnášané, hoste posedaju, lebo ich rodina nudi aby si posedali. Stolník donese víno a ponuka, hosté si štrngajú a pripijajú na slávu svadobným rodičom aj mladoženíchom. Jedlá sú: polévka z hovaziho masa, po ní nasleduje omáčka chrenová s masem, kapusta s masem, játrová kyselková omáčka, játrová omáčka, hovazi pečenka, bravčová pečenka, syrové, makové, na-

máčané v mléku osušky, kašička medová, suché varené hrušky, trnky, surové jablčka, orechy a brána (svadobné pečivo — V. U.). Ale naposledy sa donese na spodku misky bravčová pečenka a na vrchu misky je tá brána a s nu aj syrovničky, makovníčky“. Ženich s nevestou sedia tiež pri stole spolu s družičkami, ale nejedia, len „sa múdra“. Pri večeri pýta družička a po večeri družba „do vínka“ pre nevestu s dreveným tanierom, do ktorého sú zapichnuté drevené vidličky: „Teda idú dary. Večí rodina dá vám — brati, sestry, krstní, nekteri dá aj 5 f., nekteri aj 10 f., menši rodina 2, 3—4 f. (forintov — V. U.)“. Pri tejto príležitosti sa vyberajú aj dary „na kolísku“ a „na povojníček“. Po prevzatí darov sa do izby donesú dve stoličky — *legatky* —, na ne sa posadia rodičia nevesty, mladí si pred nich kľaknú a ďakujú za výchovu a starostlivosť o nevestu. Potom odchádzajú do ženichovho domu, pričom „hudba hraje marš a mládenci poskakujú, páni a ženy spievajú až do domu ženichoveho“. *Starušina* po prednesení dlhého príhovoru odovzdá nevestu ženichovým rodičom s otázkou „Prijmete ju? A oni reknu: Vďačne“.

Nevesta sa v Záhorskej Bystrici čepčila na druhý deň ráno. Vtedy ju „dovedu do svadobniho domu a tam ju ženichovi prodavaju. Ženich poví ze žartu: dam za nu napríklad 15, 200, 300—500, nato začne hudba hrat. Druhý, bár už kerý ze spolusvadobníku poví: dám 600. Nato vhodí do ženskej pokladnice 1 k. (grajciar — V. U.) a vezme ju ženichovi, kerý s nu tancoval, lebo si ju kupil,

nato terci . . . a tak sa v tanci preplacaju za nevestu, snad aj jednu hodinu“.

Na druhý deň po čepčení bolo zvykom, že „ženy chlapu aj hola a chlapi zase ženy kujú“, za čím nasleduje obed. Po obede, po zatancovaní niekoľkých tancov sa „poroba maskaraci a idu na oblevku, jak tu u nas volaju . . . ide s domu aj hudba s maskari“. Zo ženichovho domu ide aj nevesta so ženichom, nesie v ruke *bránu*, ktorú na dopredu určenom mieste chyti do oboch rúk a obráti sa s ňou na všetky štyri svetové strany a zahodí ju cez hlavu dozadu. Tento obrad i s presným opisom *brány* má K. Chorvát v štúdiu o svadbe, z čoho vidieť, že rukopisný materiál dodatočne doplňoval a spresňoval. V Záhorskej Bystrici bolo známe aj stínanie kohúta, podľa informátora ale v čase zápisu obradu už táto hra nepatrila do svadobného repertoáru. Hostia sa zo svadby rozchádzali o polnoci a na Chorvátovu otázku, ako sa rozchádzajú, informátor odpovedá: „Nekteri dobre, nekteri zle.“

Zlomky z bezmála storočných zápisov svadby vo Vajnoroach a rovnako staré ukážky zo Záhorskej Bystrice dokazujú, že K. Chorvát bol cielavedomým zberateľom a bádateľom a že ďalšie materiály, ktoré počas svojej krátkej činnosti stihol zhromaždiť, budú významným doplnkom pri sledovaní zmien, ku ktorým v ním sledovaných oblastiach života nášho ľudu došlo. Celá jeho odborná aktivita v oblasti národopisu si však zaslúži samostatnú pozornosť a spracovanie, tvorí totiž významný medzník v dejinách našej vednej disciplíny.

- 1 CHORVÁT, K.: Niekoľko myšlienok o štúdiu ľudovom. Slov. Pohľ. 15, 1895, s. 553 n.
- 2 CHORVÁT, K.: Slovenská svadba. Slov. Pohľ. 15, 1895, s. 518—528, 577—584, 652—670, 698—710; 16, 1896, s. 36—46, 113—125. Bibliografiu prác K. Chorváta pozri RIZNER, L. V.: Bibliografia písomníctva slovenského, Martin 1931, d. 2.
- 3 CHORVÁT, K.: Slovenská svadba, c. d., 1895, s. 518.
- 4 BODNÁR, J.: Pamiatke Kristofa Chorváta. Slov. Pohľ., 47, 1927, s. 809; n.; tiež BEDNÁRIK, R.: Kristof Chorvát (1872—1897). Slov. Národop., 5, 1957, s. 125 n. a tam cit. ďalšia literatúra; POLONEC, O.: Kristof Chorvát. Zbor. SNM, 66, 1972, Etnografia 13, s. 5 n. Osobnosť K. Chorváta a jeho význam pre dejiny slovenskej etnografie rozpracoval nedávno zomrelý dr. A. Pranda.
- 5 O tom, aký prehľad mal K. Chorvát o spracovávaní problematike, najlepšie svedčí zoznam literatúry, ktorý uverejnil na záver štúdie Slovenská svadba, c. d., 1896, s. 124—125.
- 6 V závere štúdie Smrť, pohreb a mŕtvi v tradícii a zvykoch ľudových uvádza tiež zoznam tých, ktorí mu poslali materiál a píše: „Za vyplnenie môjho dotazníka som povďačný“. Slov. Pohľ. 14, 1894, s. 92.
- 7 CHORVÁT, K.: Dotazník. Nár. Noviny, 26, 1895, č. 80 z 11. júla 1895.
- 8 Kmeťova korešpondencia. List P. Socháňa A. Kmeťovi, júl 1895. Archív EÚ SNM Martin, P. Socháň mal výhrady aj voči Chorvátovým pripomienkam k jeho návrhu na odbočky Muzeálnej slovenskej spoločnosti. V tejto súvislosti ho v listoch A. Kmeťovi nazýva „nadutým šuhajom“
- a ohradzuje sa, že kto doteraz „znal K. Ch. ako etnografa?“ Bližšie o tom RYBECKÝ, M.: Muzeálna slovenská spoločnosť. Martin, 1983, s. 73.
- 9 ANDRÁŠ, P.: Poverý v Sarvaši. LAMS Martin, C 518. Pavol Andráš zomrel roku 1894. Nekrológ o ňom bol uverejnený v Cirkevných listoch, 8, 1894, č. 8 a v Stráži na Sione, 2, 1894, č. 8. K. Chorvát ho musel o materiál o zvykoch požiadať zrejme už roku 1893, s čím korešponduje aj vyjdenie jeho štúdie o smrti a pohrebe.
- 10 Rukopisné materiály (okrem Vajnora a Záhorskej Bystrice) mu poslali: Pavla Žarnovická zo Slovenského Pravna, D. Chorvátová z Blatnice (o Turci), J. Bodnár z Petrovca (o Novohrade), V. Mičátek z Kysáča (o Báčke), M. Chorvát z Ružomberka (o Dlhej Lúke), J. Babka z Nem. Lupče (o Nem. Lupči), E. Jesenský z Lubinej (o Lubinej). Vlastné zápisky mal z Turca, Nitry, Gemera a Oravy.
- 11 Bystrica pri Prešporke. LAMS C. 522, 40 rkp. strán. Všetky údaje zo Záhorskej Bystrice v príspevku sú čerpané z tohto rukopisu.
- 12 Zvyky zo svadby v obci Vajnory. LAMS C 522, 10 rkp. strán. Údaje z Vajnora sú čerpané z tohto rukopisu.
- 13 CHORVÁT, K.: Slovenská svadba, c. d., kap. IX. Sobáš. Pri opise zvykov pred odchodom do kostola uvádza reči, ktoré sa vravia „na okolí Prešporku“ a ktoré mal „z rukopisných rečí Michala Feketeho z Vajnora“.
- 14 CHORVÁT, K.: Slovenská svadba, c. d., 1895, s. 518.
- 15 VAJNORY. Vlastivedná monografia. Bratislava 1978, s. 172 a 210, pozn. 17.

СВАДЬБА В БРАТИСЛАВЕ И В ЕЕ ОКРЕСТНОСТЯХ В КОНЦЕ 19 ВЕКА В МАТЕРИАЛАХ КРИШТОФА ХОРВАТА

Резюме

Криштоф Хорват (1872—1897), подававший большие надежды, исключительно талантливый словацкий этнограф, заслуживает внимания в истории нашей дисциплины. В течение нескольких лет своей короткой жизни он сориентировался в новейшей европейской литературе, посвященной про-

блематике народной культуры, и на основе ее новейших результатов занял критическую позицию к пережиткам ненаучных, романтических взглядов в нашей этнографии в конце 19 века. Он и сам выполнил еще и сегодня заслуживающие внимания работы о похоронах и свадьбе в Словакии, в ко-

торых при помощи сравнительного метода он пришел к обобщающему взгляду на эту проблематику у нас. Для сбора материала к обеим работам он разработал вопросники, и в 1895 г. опубликовал вопросник, касающийся свадебного обряда. В предлагаемой статье автор обращает внимание читателя на рукописные материалы из наследия К. Хорвата, которые относятся к свадьбе на территории сегодняш-

ней Большой Братиславы, на рукописи из Вайнор и Загорска-Бистрицы. На их основе она отмечает общие и отличающиеся черты в обряде в обоих местонахождениях и указывает на возможности их использования в изучении изменений в свадебном обряде этих местонахождений, произошедших в последующих десятилетиях вплоть до настоящего времени.

DIE HOCHZEITSBRÄUCHE IN DER STADT BRATISLAVA UND IHRER UMGEBUNG AM ENDE DES 19. JAHRHUNDERTS IN DEN WERKEN KRIŠTOF CHORVÁTS

Zusammenfassung

Krištof Chorvát (1872—1897), ein hoffnungsvoller, außerordentlich begabter slowakischer Ethnograph, ist eine beachtenswerte Erscheinung in der Geschichte unserer wissenschaftlichen Disziplin. Im Laufe weniger Jahre seines kurzen Lebens orientierte er sich in der neuesten europäischen Literatur, die sich mit der Problematik der Volkskultur beschäftigte. Auf Grund der neuesten Forschungsergebnisse dieser Wissenschaft nahm er eine kritische Stellung zu den Überlebenseln der unwissenschaftlichen, romantischen Ansichten ein, die am Ende des 19. Jahrhunderts in der slowakischen Ethnographie verbreitet waren. Er verfaßte eigene, auch heute noch beachtliche Studien über die Hochzeits- und Begräbnisbräuche in der Slowakei. In diesen Arbeiten gelangte er mit Hilfe der komparativen Methode zu synthetisierenden Anschauungen über diese Problematik. Um

Material zu beiden Studien sammeln zu können arbeitete er Fragebögen aus, von denen er den Fragebogen, der sich auf die Hochzeitszeremonie bezog, im J. 1895 auch veröffentlichte.

Im vorliegenden Beitrag weist die Autorin auf die handschriftlichen Aufzeichnungen in der Hinterlassenschaft K. Chorváts hin, die sich auf die Hochzeit auf dem Gebiet des heutigen Groß-Bratislava beziehen, also auf die Aufzeichnungen über die Bräuche in den Gemeinden Vajnory und Záhorská Bystrica. Anhand dieser Arbeiten macht sie auf gemeinsame und abweichende Wesenzüge der Hochzeitszeremonie in den genannten Lokalitäten aufmerksam und zeigt die Möglichkeiten auf, sie beim Studium der Veränderungen in den Hochzeitsbräuchen vom ausgehenden 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart zu verwenden.

Slovenský národopis

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 33, 1985, číslo 1

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
Čl. kor. SAV BOŽENA FILOVÁ

Výkonná redaktorka
PhDr. ZORA VANOVIČOVÁ

Typografia: *Eva Kovačevičová*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botik, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., PhDr. Viera Gašparí-
ková, CSc., doc. PhDr. Emília Horváthová,
CSc., PhDr. Soňa Kovačevičová, CSc.,
PhDr. Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan Leš-
čák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek, CSc.,
PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc. PhDr. Šte-
fan Mruškovič, CSc., PhDr. Viera Nosá-
lová, CSc., prof. Antonín Robek, DrSc.,
PhDr. Viera Urbancová, CSc.

Redakcia: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národné-
ho povstania, n. p., Martin

Registr. zn. F 7091

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Rozširuje, objednávky a predplatné prijí-
ma PNS — ÚED, Bratislava, ale aj každá
pošta a doručovateľ. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — Ústredná expe-
dícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6,
884 19 Bratislava.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1985

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии наук

Год издания 33, 1985, № 1

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Д-р Зора
Вановичова

Адрес редакции: 813 64 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOVAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 33, 1985, Nr. 1. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Zora Vanovičová

Redaktion: 813 64 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 33, 1985, No. 1

Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Zora Vanovičová

Editor: 813 64 Bratislava, Klemensova 19
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Année 33, 1985, No. 1

Paraît quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Zora Vanovičová

Rédaction: 813 64 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, B. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, 1007 HA Am-
sterdam HOLLAND

INDEX 19616

